

Hajós György professzor emlékére

Fájó szívvel emlékezünk Hajós Györgyre, aki 2019. szeptember 26-án, 73 éves korában, türelemmel viselt hosszan tartó betegségben, otthonában csendesen elhunyt. Hajós György a Természettudományi Kutatóközpont emeritus professzora, a korábbi MTA Kémiai Kutatóközpont (KKKI) Biomolekuláris Kémiai Intézetének igazgatója.

Hajós György 1946-ban született Budapesten. Egyetemi tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem vegyész szakán végezte, diplomáját 1969-ben szerezte meg. A KKKI-ban kezdte pályáját. Abban az intézetben, ahol az 1970–80-as években mintegy 200 kutató dolgozott, s a 12 tudományos osztályból ötnek a kutatásait akadémikusok irányították. Ennek a nagy generációnak a képviselői között olyan nemzetközi hírű

tudósok voltak, mint a magyar szerves kémiai kutatások meghatározó személyiségei: Szántay Csaba, Medzihradszky Kálmán, Ötvös László és Messmer András. De joggal közéjük számíthatjuk a Nobel-díjas Oláh Györgyöt is, aki 1954 és 1956 között ennek az intézetnek az igazgatóhelyettese és a Szerves reakciómechanizmus csoport vezetője volt. Ebből a csoportból jött létre a Szerves szintetikus és reakciómechanizmus osztály, amelynek vezetőjéül Messmer Andrást nevezték ki. Hajós György 1969-ben erre az osztályra került gyakornokként. Egyetemi doktori disszertációját 1974-ben „summa cum laude” minősítéssel védte meg, 1984-ben kandidátusi, majd 1992-ben a kémiai tudomány doktora fokozatot szerezte meg.

Sikeres munkájának eredményeként előbb tudományos csoportvezetővé, majd 1996-tól igazgatóhelyettesé, 2005-től pedig a KKKI Biomolekuláris Kémiai Intézetének igazgatójává nevezték ki.

Rendszeresen oktatott az ELTE-n, a Debreceni Egyetemen és a Műegyetemen. Mindhárom egyetemen magántanári kinevezést kapott. Az egyetemi oktatást mindig szívügyének tekintette. Tagja volt az MKE Szerves és Gyógyszerkémiai Bizottsága vezetőségének, az MTA Szerves és Biomolekuláris Bizottságának, az OTKA Természettudományi Kollégiumának, továbbá több más tudományos bizottságnak. Jelentős volt az MTA Elméleti Szerves Kémiai Munkabizottságában végzett munkája is.

Számos egyetemi diplomamunkát készítő diák és PhD-hallgató, valamint postdoc kutatómunkáját irányította. Több, azóta szép pályát befutott tanítványa (köztük pl. Soós Tibor, a Természettudományi Kutatóközpont Szerves Kémiai Intézetének igazgatója és Kotschy András, a Servier Gyógyszerkutató Intézet igazgatója) köszönheti neki pályája elkezdésében nyújtott segítségét. Mind közvetlen munkatársai, mind az előadásait látogató egyetemi hallgatók a pontos és innovatív kísérletezés fontosságát és a kémia tudományának tiszteletét, szeretetét tanulhatták meg tőle.

Igen jelentős volt Hajós Györgynek korábban a MediChem Konzorcium kutatásaiban végzett szakmai koordináló tevékenysége. Fontos állomást jelentett a KKKI életében a Hajós György által irányított Center of Excellence EU-program 2003-as elnyerése és sikeres teljesítése is.

1974–75-ben a DFG támogatásával, majd 1985–86-ban Humboldt-ösztöndíjasként egy-egy évet dolgozott a bochumi egyete-

men. Kiváló kapcsolatokat épített ki Günther Snatzke professzorral. A grazi, a lundí, az antwerpeni, a reimsi és a duisburgi egyetemmel is számos közös publikáció jelzi a kooperációs kutatások eredményeit. A COST-együtműködések szervezésében és végrehajtásában mint a Management Committee tagja játszott fontos szerepet.

Egyik kezdeményezője és szervezője volt az igen sikeres és széles körű érdeklődést kiváltó Blue Danube Symposium on Heterocyclic Chemistry rendezvényeinek. Hasonlóan sokat köszönhetnek neki a European Colloquium on Heterocyclic Chemistry konferenciák résztvevői is. Fáradhatatlan szervezője volt a Novartis Lectures előadássorozatnak, amelynek keretében a világ legkiválóbb kémikusai, köztük a Nobel-díjas Jean-Marie Lehn és Barry Sharpless tartottak előadást a KKKI-ban.

Hajós György kutatásai elsősorban a nitrogénatomot tartalmazó szerves heterociklusos vegyületek szintézisével és kémiai reakcióival foglalkoztak. Az irányításával dolgozó kutatócsoport több új gyűrűrendszert állított elő, amelyeknek reakciókészségét (gyűrűfelfnyílási és gyűrűzáródási reakcióit) vizsgálta, valamint – kooperációban – élettani tulajdonságait is sikerült feltárni. Különösen nagy hangsúlyt fektetett a szerves mechanizmusok kutatására, a molekuláris szintű események megértésére.

Hajós professzor kutatásai azonban nem csak elméleti jelentőségű eredményeket hoztak. Az általa vezetett kutatócsoport több új, gyógyszer-rezisztenciát gátolni képes vegyületet állított elő. A kutatások során néhány kimagaslóan hatásos fájdalomcsillapító vegyületet is sikerült szintetizálniuk.

Több könyvfejezet is bizonyítja a szintetikus szerves kémia területén elért jelentős, időtálló eredményeit.

Munkájáért 1986-ban Zemlén Géza-díjjal, 1998–2001 között Széchenyi Ösztöndíjjal, 2008-ban Akadémiai Díjjal, 2009-ben Kajtár Márton-emlékéremmel, 2011-ben Ipolyi Arnold-díjjal, 2014-ben Bruckner-díjjal tüntették ki. Az MTA elnöksége 2019-ben „Eötvös József-koszorú”-val ismerte el a munkáját.

Ugyanakkor Hajós György igazi reneszánsz ember volt. Érettiségi után ugyanabban az évben jelentkezett a Zeneakadémiára és a tudományegyetemre is. Mindkét helyre fölvettek. Igaz, a Zeneakadémián nem orgona-, mert az abban az évben nem indult, hanem karvezető szakra. Édesapja, a nemzetközileg ismert, kétszeres Kossuth-díjas matematikus tanácsára azonban a vegyészetet választotta. A tudomány és a zene, szorosan összekapcsolódva, egész életét meghatározta.

Zenei képzettségét többször állította az általa megszervezett tudományos rendezvények szolgálatába, orgonahangversenyek megtartásával. Közel 46 éven keresztül a Budai Szent Imre Plébániatemplom aktív orgonistája volt.

Hajós professzor szerint: „Aki nem érti a bor kémijának alapjait, jobban teszi, ha hozzá sem nyúl a borhoz.” Ő ismerte, s kis, badacsonyi szőlőjében gyakorolhatta is a borkészítés művészetét. Rendszeresen oktatta a leendő borászokat és az éttermekben dolgozó sommelier-eket. Több írása is megjelent nyomtatásban a borok „születéséről”, a reduktív és az oxidatív borkészítésről, a borok vegyi folyamatairól a tárolás során. A Hét Borbírák Rendjének egyik megalapítójaként tartjuk számon, nevükhöz fűződik az „Év Bortermelője” díj megalapítása.

Hajós Györgyben a magyar szerves kémiai kutatások egyik nagy egyéniségét tisztelhetjük. Messmer Andrással együtt a szintetikus szerves kémia egyik nemzetközileg is elismert iskoláját teremtették meg. Eltávozásával mindannyian sokat veszítettünk. Kegyelettel és tisztelettel emlékezünk meg róla.

Vinkler Péter